

KELETKEZÉSÜNK IRÓNIÁJA*

III.

Emlékezés a jelenre

Nektek

AZ OLVASÓ MEGSZÓLÍTÁSA

Nem tudok megszokott műfaji elnevezést adni Aranylázalom című könyvemnek. Önmegadón csak azt vallhatom be: így sikerült, természet-adta módon keletkezett. Ennek hátránya, hogy értelmezési „utómunkálatokra” kényszerülök a Napútonlájnnagylelkű műhelyében. Ha visszhang nélküli könyvemet valaki valaha is értelmezni szeretné, vegye tekintetbe a belőle, e fórumon megjelent idézetek szövegösszefüggéseit. Sohasem verseket akartam írni, hanem olyan versformájú könyvet, amely beszámol az általam megélt történelemről. Nagy szerencsém, ha lelkes élményeim másokéival harmonizálnak. Tapintatos segítség ehhez, hogy az írások keletkezését datálom.

„Az a tény, hogy anyanyelvem magyar, és magyarul beszélek, gondolkodom, írok, életem legnagyobb eseménye, melyhez nincs fogható. Nem külsőséges valami, mint a kabátom, még olyan sem, mint a testem. Fontosabb annál is, magas vagyok-e vagy alacsony, erős-e vagy gyöngye. Mélyen bennem van, a vérem csöppjeiben, idegeim dúcában, metafizikai rejtélyként. Ebben az egyedülálló életben csak így nyilatkozhatom meg igazán. Naponta sokszor gondolok erre. Épp annyiszor, mint arra, hogy születtem, élek és meghalok. (...)”

* A Napút írói önlexikonában A keletkezés iróniája címet adtam önszócikkemnek. Ez utalás a befejezetlen jelenvalóság megannyi átmeneti arcára.
<http://www.naputononline.hu/wp-content/uploads/2019/06/nszcikk-alapdok.pdf>

A föntieket helyettem is írta Kosztolányi Dezső 1927-ben, Ábécé a nyelvről és lélekről című esszéjében.

Radnóti Miklóst parafrázálva, 'oly korban és helyen éltem én e földön', ahol az anyanyelvemen elgondolható Remény a szünet nélküli leckéztetést kellett kiállja, és annak elbeszélése olyan misztérium, melynek szereplőiként ismerhetik föl a helybéliek egymást.

Az itt következő szöveg-összeállításom némely darabja már szerepelt e lapokon, de most a közös misztérium személyesen megélhető felidézésének szándékával rendeztem azokat sorba, kommentárjaimat és mások szövegeit is segítségül hívva. „Reményeim szerint”, ama Remény küzdelmének novellányi terjedelmű, poétikus elbeszélését adom közre, amelyik még ma is a szorgos halálveszedelem közelségéből igyekszik a Létezés kikötőjébe érni.

EMLÉKEZÉS A MODERN JÖVŐ ÍGÉRETÉRE

1968-at választottam kezdő évnek, mert ekkor az Euroatlanti Világszellem, több arcát mutatva meg, szállt le közénk. Egyike sem volt álarc, ahogy az alábbi sem.

HASOGATSZ, GYERMEKEM

Hasogatsz, gyermekem.
Már fájsz itt a koponyámban.
Dióbél rázza féltekéit
hogy a csont repedezzen.
Fel kell jutnod töréseimből
rázkódtass és kivetődsz:
vér gejzírje sűrög fennakadván
a homlokom alatt.

*Hol járnak már a kutatók
hol zörög a száraz nyelvezet
hol csörög az elévült bőrgyűrű*

?

Ó, AZ ALVÁS ÉJJEL IGEN UNALMAS.

Mire jutok tanult jóságommal?
– Szemgolyómban méhed viharai
immár vakságomra leltem.
Hajdani kőedény tele földdel
szétvet a fű!
Hiába kapkodsz homlokodhoz
álmosít a gyilkos Jóérzés.

Anyád nem volt hajadon se
apád nem volt legény
kifőztek együtt fejeikben
jaj a bőrömre futsz.

Jaj fussunk.
1968.

EMLÉKEZÉS ARRA, HOGY „MINKET MÁR
MEGÍRTAK”

Az 1968-as futni kívánczóság akadályai azt is megvilágították, hogy a bálványimádássá vált „modernitás” nem másít a lehetséges szabadság mértékén, mint ami már „írva van”. A modernitás bálványának leghamisabb elutasítása lett a „posztmodernitás”.

BENT VAGYUNK

Bent vagyunk az édes szemétszagban
felolvadoztak az edények
a pára szabadon hömpölyög.

Bekerültünk ímhol köveink alá
hogy szemünkből is köveket sajtoljon
– hengeredik fölénk a vigasz monolitja.

Nem hinném hogy hasonlít a szívhez
mely békén van vele – lelapult
de szív nem nőhet ekkorára
maga ellen követ nem hívhat ki:
kőagyában minden együtt fordul
a Mindenség vigyáz reá.
Ki várja meg, hogy feleljen néki?

Pár ezer év, míg átszíneződik
s valamit tudtul ad
– leprésel a válaszádig.

Már most sem vagy enyém
s talán én sem itt lakom.
Nem kell más a padlóra
csak két emberfej-pecsét.

Lapunk itt van kezemben és kitárul
– egyet jelent nekünk a világ:
hogy legyünk bizonyosak benne
így minden teremtménnyel magad ruházod;
„képességeink” -nek nevezzük őket
bár hívhatnánk halálnak is.

Fehér kendőre festették a várost.
Ott kell lennünk valamelyik házban.
Úgy történünk, mintha vers történne
jaj nekünk minket már megírtak.
1968.

EMLÉKEZÉS ÖNMAGAMRA

ELMÚLT IDŐ

Elmúlt idő mélységes almaszaga
 töltekezel a hűvös parókiában.
 Fatáblák repedeznek szuvasodva
 itt még a vigasz illata leng.

Gyermekkorában a Próba idejött
 várban volt e kőlombok alatt
 mint kezdő színész ripacsként bár
 de itt ült a Szent Egyetemesség.

Elfolynak ládd a megfestett sebek
 s oly hervadt a túljátszott fájdalom
 szörnyeteg vagyok mert egészséges
 — bolyong a felnőtt gyógyíthatatlanul.
 1970.

EMLÉKEZÉS NAGY ÜZEMZAVAROMRA

ÜZEMZAVAR

Csendes mandarin-arcom
zsírlik a faggyú-vízen

naspolya.

A rohadt éj az a tömlő
melyről feledékenyen serceg a

meteor.

Delelő élén odafenn
világ végében perceg

a szű.

Ki éri meg hogy szétesik?
metronómja ez a rágás

mérlegel.

Adagonként omlik az óra
s feltárnivalóra

bányavíz.

1971.

EMLÉKEZÉS MEGSIKETÜLÉSEMRE

SÜKET FÜLEMBEN

Süket fülemben beszélgetnek
hallócsigám hallgatózik
közelebb jön.

Szemeim látó-zsilipe
a folyó ollója csak
elvágja a nappalt.

Zsilipelés előtt az élet
e kamrának a magas morgás
mely tajtékozva feldübörög.

Tekereg a víz anyaga
gombolyagok a vízfejek
tengely körül gomolyognak.

Gyufaszálat puhít forrás
hatalmas víz golyósmalma
csapágyazott gerinc gurul.

De nem merülhet el a fa
hol simul hol ágaskodik
dobhártyámba szúr.

Süket fülemben készülődöm
hallócsigán eltávozom
s beáramlik egy kis cián.

1971.

EMLÉKEZÉS JÖVŐKUTATÁSOMRA

1972.: A tudományos gondolkodás és emberek közös drámája kötődik a lenti „hosszú vershez”, melyből csak idézek-

Két félévet jártam „Jövő kutatás, prognosztika” című esti egyetemi speciális kollégiumra, magához az akadémiai program akkori vezetőjéhez, Dr. Fodor Judit fizikushoz. Úgy emlékszem(?), Az anyag c. dolgozatával szerzett doktori címet. Ekkoriban lett divatos a „Hogyan lett a fizika nagyhatalom?” tudományos slágere. Csupa meglett emberből állt előadónk esti hallgatósága. Kedvtelve és gyakran elegyedtem vitába vele, főként azért, mert a csoport hangulata is annak kedvezett.

Évek múltán, 1976-ban, egy eldugott újságtudósítás hozta lázba a találgató közvéleményt. Arról értesített, hogy a Fogarasi Havasokban eltévedt, és kihűlés következtében odaveszett hat magyar turista, csupa ELTE-oktató, közte Fodor Judit a férjével együtt. Talán ma sem ült el az a rémtörténet, hogy nem természetes halált haltak, hanem ellenséges indulatból agyonverték a végsőkéig legyengült embereket. – Olyannak tetszett mindez, mint a valóságos jövő medve-támadása, melynek bűnrészesévé tettek korábbi fenntartásaim.

TORZÓLIGET
(részlet)

Niké

1.

Bűneimre halkan rámeredtem
hanghatatlan meg se csókolódtam
azt hiszem már mindent elfeledtem
minek leledzem úgyis kár.

Még a salakhányó
jószerivel fényes
nem hiszi nem hiszi el
ha kidobták
magmelegére a kényes.

Szépség doktor úr megállj!
A képzelet csak fél a fájdalomtól
skalpjá-vesztett fogja föl esztét
üti-kopja hímverítéke.

Hajazódni nem mer mert kitudódik
s ily ábrándos csak szolgál ha lehet
bűnbakja amit más nem akart
jönnek neki „igazságosok”.

Mit ér az ember ha ekkora! – még terve sincs.
Fogást magához nem kínál.
Bátorkodni nem jön létre
inkább nem megy minthogy lépre.

Élhetetlen lopja az időt
mert az irigység mindent lefoglalt.
Serény való senkiében többé
soha-házban mosolyra omladok.

2.

Én a jövő ingyenkutatója
 tékozlók kaptalan lehetőséget.
 Gyűlölők mindent *a priori* butaságból
 ami jobb tudósabb értelmesebb.

Születés szerint az ember
 rángatja bornírt kötelét
 belelovallva a történetbe
 majom akar ember lenni.

Lehet-e az?

„That is the question.”¹

Vagy ábrándja csak majomvilága?
 Hányszor kell még hányszor
 visszamajmosodni.

„Számúzve minden szellemkapocsból”²
 nyúlni az etetőrácsra át
 s egy fizikai közleményben
 fogni fel a közönség jogát:

dühöngeni ha mogoró helyett
 foga közé csak kavics szorul
 — ki-be borongok időtlenül
idétlenül *idétlenül.*

¹ Ez itt a kérdés”. Hamlet.

² Madách: Tragédia, *Első szín*. Ezzel sújtja az Úr Lucifert.

3.

Rázott a március
 április becsapott
 boldog-boldogtalan a szemembe repült.
 Ez az *angolszász fátyol*
 a meghűlés-adag
 hideg fővem fő lámpaláz után
 mint jégtömb az előd nyugoszik

...a Kontinens...

Egyetemes célokra törtünk a kertben
 és tanóra alatt
 szerencse forgatta föl-föl a mintadarabot.
 Csillagképemre rásüt meghunyászkodása
 belőlünk van – így persze más.

Ó ezüst köznapok görbül a hajsza.
 Tengeredik a lélek geometriája.
 Nem hisz semmit az alattvaló
 nem mondja ki csak követi.

Gyengéd végrehajtó erő!
 elsüllyedt kikötő gondolatom.
 Látásaim forognak fenn
 hajózni ó csak *viselkedés*.
 Csevegessünk hol körzővel-vonalzóval
 látószögben suttog a törvény.
 Mint megölt rádió ha egyszer
 a babrálódó zajt sugároz.

Ajánlom magam az „objektivitás” -nak
 a pártatlan kampó békunkorul
 lóg a mészárszék falán
 az ünnepi hús.

ÍME AZ ELMOZDULÁS!
DE ÖSZTÖKÉJE NEM.
LÁTSZUNK LÁTHATATLAN
A LEGJOBB ÉRTELEMBEN.
1972.

EMLÉKEZÉS DOLGOM ELVESZTÉSÉRE

KUTYAFÁJÁT!

Élek
hathatatlan lélek
mint a függelékek.
Méltóság kevés
rongy a kifejezés.

E félig szőtt gondolatban
nem merek utcára lépni.
Összébb rántom a szemöldököm
ne lássék orrom a szemérmetlen.

Abbahagyom a takácsmunkát és panaszkodom:
sej-haj akadozik a fonalszállítás.
A pókok bezzeg rendületlen
amire születtek azt teszik.

Disznó apa rőfög
anyu malackodik
a kutyának mindent szabad
mert nem ember szegény.
1977.

EMLÉKEZÉS AZ ELJÖVENDŐ TEMETETLENSÉGRE

Ekkoriban érintett meg önmagam túlélésének figyelmeztetése. Milyen ürügyön élek még? Gyávaságból? Bátorságból? — Az „emberi élet” nem magyarázataink kísérleti lombikjából ered, hanem az értelméből. — „Causa sui” — Önmagának oka.

Így lett életem rám kényszerített értelme, hogy kísérem el a temetésemig.

BÁNYAVIRÁG

Asszonyi szikra – bányavirág!
– a földműves belegebed.
Csillével szántani legjobb
– éljen a bányász lefelé!

Őszidőd ím szőlőbe fojtva
dohog a cukor
dagad a halánték ere
– a fejben ki tudja mi forr.

Világképem naprakész
de reggelre elfeledem
hordó ül fejemen.
Hiába tépem homlokom
mert ráz az abroncs
megráz:
ilyen a vég
gyökeremig.

Az egyenleg pontos
csak a mérleg nem bírja tovább
– többemeletes önkontroll
és felharmonikusok.

S ha bánt
„egy gondolat bánt engemet”:
mit tesz az ember halála után
ha abba holt hogy teret maga szült
mely téren fetreng temetetlenül?
1975–80.

EMLÉKEZÉS A NEMZETI EGYÜTTMŰKÖDÉS KÖLTŐI
PÁLINKÁJÁRA

ZÁRTOSZTÁLY
*Rózsa Endre emlékének*³

„Lefoghatatlan, egyszemű tekintet.”
(Rózsa Endre: Agyérelzáródás)

E mozaikokból összeállt versfolyam sajátossága, hogy összes darabja még Rózsa Endre életében vetődött papírra. Mindegyike olyan esszenciális versmagként hevert el, amelyik folytathatlannak bizonyult. Mintha várt volna valamire, ami megindokolja létét. A baráti lélek, Rózsa Endre, legkevésbé sem várt halála után – együtt látva költői hagyatékát – egészzé szerveződtek a közös valóság cefréjéből kiforrott esszenciák: az ő lelket égető szenvedéstörténetévé; halotti torának italává.

BALESET

Tanulság nélkül múlt idő.
Az úton hirtelen lavina
s benne a vers – vezetőm.
Szólj! – kérem hallhatatlan.
Egy kar szálkája még kiáll.
Nem bántam volna ha az élet öl
és nem ez a halál.

Minő jégbeszédnek jönnek
minő álmok után.
„Makkegészség” a disznó jelszó
vidám káromkodás az ünnep.

³ Költő, a *Kilencek* költő-csoport tagja, 1941–1995

VÁGY

Ablakom képeslapja.
 Egy síkban mozog az ág szorong.
 Képzelet nélkül élek
 erezetté fojtom a fát.

Öröm elhunyni most
 – a májust fönség koronázza
 pára színekben király szökik.

KÉTSÉGBEESÉS

Pusztulás futótüze
 csüng rajtam rongyszoknyaként.
 Veszettségtől rojtosra harapott
 tűzoltóért futom a várost.

NYÚZOTT VÍZ

Marad végül a nagy halom beszéd:
 tenger-adta bizsu. A víz megint csupasz
 fájdalma: ékszersöpredék
 szélkürtjei: a hivalgás maga.

Mert a víz vonyíthat!
 – ha lenyúzzák bőrét nem őt hallani.
 Bórtelen víz hangtalan ember
 egymással összefúlnak.

KÓRISME

Megjött a Nagy Csend
 a jóslattalan.
 Alszom.
 Fejem az asztalhoz verem.
 Tojáshéj fejemből csorog
 az emlék veleje:

Hangommal tépem szét a valóságot.
 Oly vércse vagyok ki csibébe fül.
 Visszaszívott beszéd a pohárban
 – ne mondj ki semmit semmi szín alatt.

MÉRŐKANÁL

Álom sújtott a szemem közé.
 Ketté gurultam az ágyon
 kikottyant belőlem a szuszogás.
 Ó ki kell főzni a lepedőt utánam
 kiporolni az ólmot a takaróból!
 Ezt a port szívtam lassan a fejembe
 kiborult most a mérőkanál
 melyből két darab hasadt szívesen
 és lábam a fogója.

ILLÚZIÓ

Legfontosabb most az idegrendszer átalakítása.
 Csak egy van belőle ne fogjon ollót a szabó.
 Megint csak egy nap lesz egy kedvvel
 semmire vagy minden egy napra jó.
 Ne vétse el a találó fazont
 – adandó alkalommal tovább alakítható.

VÁCRÓL JÖVET RÓZSA BANDITÓL

Egy patkánynagy kutya
 árkok irtó rengetegében
 – gejzír szökik tova.

Ez összeviSSza eszkábált csapdarendszer
 a kibúvó balkanizmusa.

Épül az átrombolás.

Halk a készttetés – legyek?
 Senkim se vagyok – leráz.

RENDSZER-HÁTRÁNY

Egy tejszínhab pasa
 a cukor önkényuralmát
 fogakba terpeszti.
 – Édesség ne tovább!
 Fogatlan már a keserűség.

ELŐÉRZET

Nyitott szemmel alszom a sötétben.
 Oly világosan látok hogy felébred tőle más is.
 De jön a másnap a képzeletőlő.
 Hosszú kés a kedvbe
 mely kocsmában vérzik el.

*Tíz év múlva már húsz évnnyire
 ami most tíz év
 és semennnyire amit sohasem vártál
 nyomorult.*

ÖRDÖGLAKAT

A kudarc szerkezete:
 előretolt vesztes és belebotlás.

Mindenbe kétszer éled magad:
 amikor meglátod
 s amikor utolér.

A LELENC

Életem gondolata: bunkó a pályavég
 mely a vonatra csap.
 Áldatlan volt a szűkölködés
 hogy a vágányba nem jutott vitamin
 az utas pedig a megtorpanásnál
 nem váltott tovább képzelet-jegyet.
 Ezt mutogatták neki.

Feledhetetlen pusztítás mondókája
 nyűgözött le gyermeki erőt.

AZ IGAZI CENZÚRA

Elveszett levél a történeted.
Lehunyt lélek nem színez csak árnyal:
nem lesz az már kit eltörölt
az árnyék cenzúrája.

SZÓCSONTOK

Szócsontok forognak nyughatatlan
nagyra sikerült szavak
száját kipeckelő szavak.

Valamit nem lehet megmutatni
szócsontok nem testesülnek
szóval?! – a dolgok át nem lelkesülnek.

VÁGÓHÍD

Mint a mérget
bevettem a meddőséget.

Rákaptam mint az italra
csupán avégett.

Denevérlését a béna
csüggeszti a máséra.

Kővé hagyatva pórén
barom omlik a tőkén.

KUPLÉ

Váltott banánhéj
váltott banánhéj!
Banánhéj-állomáson
lőváltásban
a váltott banánhéj.
Nyargalok lóvá tett
nyargalok lóvá tett
banánhéjon lefelé
mert most jön a
„nézd lónak
a nézd lónak
a nézd lónak
a banánhéjt.”
1975-86.

*

EMLÉKEZÉS „PRÓFÉTASÁGOMRA”

1988.: Ekkor már biztos, hogy fordulni fog a kocka, a szocializmus kimerítette igazságait. „Nincs menekvés a feltámadás elől”. „Érintettek” vagyunk. De semmi kétségünk ne legyen afelől, hogy a „feltámadás” nem a mi választásunk, hanem a kijelölt útunk. Egyszerre támadnak föl erényeink, és ki nem élt vágyaink. Olyan, fekélyben hempergő Jóbokká lehetünk, akik tényleg az Úr szeretetéért szenvednek, vagy olyanokká, akik a magukba telepített kullancsot istenítik.

VALÓBAN! LEGTÖBB...

Valóban! Legtöbb nekünk az érintés,
mert elfogy az utolsó igazság is.
Nincs menekvés a feltámadás elől!
Gyomrunk az az ujjbögy,
mely vándorol a testmasszában,
és a külformába begyömöszöl.
S mert a Teremtő bennrekedt a testben,
semmi sincs, amit átallana:
futtat és ugráltat,
őrjöng, hogy szabaduljon,
lelkünkkel kileheljük.

Ó, nem tudom én, hogy az Úr
akar-e minket, vagy csupán kullancs:
mint egy betegség, furakszik belénk!
Jön majd a gyógycsipesz, íme:
két hegye közt, akit imádtál.
Ó, isteni rüh! Hempergek a szent fekélyben.
– Minden, minden imígyen kezdődik.
1988.

EMLÉKEZÉS SZŰKÖLÉSEMRE

1989.: „A kocka el van vetve”.

VOLTAM VOLNA ISTEN

Voltam volna isten is, de istennek lenni kérdéses.
 Titok választja el az emberektől.
 Nem tudhatja, hogyan születne nekik,
 mert Isten csak embereket akarhat.
 Boldog dolog is embernek lenni,
 ki tudja, hogy istenétől való!

És könnyen boldog az,
 ki választ embereket, hogy istenük legyen
 vagy kalauz, ki Istent ismeri.
 De boldogtalan az Egy: Narcisszus-isten,
 ki őt megálmodó isteneket akar.

Ó, mert szeretnének, ha szeretnének,
 és azzal minket megteremtenének,
 de úgy, hogy mi akarjuk őket,
 s ők nekünk adnák, amit egy teremtőnek.
 1989.

EMLÉKEZÉS EGY JÁTÉKSZÍNRE

„KRISZTUS” KUTYASZORÍTÓBAN

Különös világ járta akkoriban, ahová emlékeim vezetnek. Az emberek karnyújtásnyira kerültek a megváltáshoz. Nem a hétköznapiak örölték őket, hanem a rajtuk álló világ teremtmői gondját cipelték. Mindenki tudós volt a maga nemében: értett a bölcsülethez, a művészethez, a politikához, – legfőbbként az utóbbihoz. A lét végső kérdései is a politikába horgolódtak.

Ki tudja, hányszor esett szó a végső szabadság vonatáról, melyet utolérve, nyári társasutazás lesz a világtörténelem? Ki tudja?

S ki tudja, miért nem csökkent az előttünk futó lépcsőtől elválasztó kartávolság? Vagy ki tudja, hogyan zsugorodott össze annyira az Univerzum, hogy a fényévek centiknek hatottak? Hogyan lett láthatóvá az Egész, s abban még a Láthatatlan is? Mindezt ki tudja?

Annyi biztos, hogy a szóbeszéd egyre inkább a késlekedő válaszok körül kezdett forgolódni. Engem a műhelyben legyintett meg a balsejtelem, amikor összebeszélés nélkül egyszerre hagytuk abba a munkát. Ma sem tudok úgy nevetni, hogy ne lenne forradás a kedvemben az akkor megsebző fölismeréstől.

Valahányszor a meg nem érkező beteljesülés jutott eszünkbe, *egy bizonyos fiatalembert* vettünk célba. Őt tartottuk a legjáratasabbnak a hitben, és annak mindegyik ágában. Amikor „Stázi” (Staszinszki) fölcsattant, hogy *„de miért nem csökken a kartávolság?!”,* akkor mindannyian egyszerre fordultunk „Krapek” felé. „Krapek” volt az *Ember* beceneve akkoriban. – *Te mit tennél?* – Stázi csípőre vonta kezét, fejét leszegte, szemének pengényi rése irányult áldozatára.

– *Nem tennék semmi különöset, csak mindent jól csinálnék* – válaszolta Krapek sokatmondó szünetet tartva. – *Ez összezavarná Őket. Fejüket vesztenék, mert azt hinnék, kifordult sarkából a világ. Meggyőződésük lenne, hogy amit jól csinálunk, az a rossz. Kézze-lábbal tiltakoznának.*

– *És aztán?*

– *Képzeld el, hogy én kezedbe adok egy fegyvert.*

– *Ne példálózz!* – horkant fel Stázi. – *Már megint a példáid!* – Száját összeharapta, fölfújta magát és leeresztett. – *Folytasd!*

A türelmetlenség „*Gyerekekre*” is átragadt, a legfiatalabbra, akinek gyermekbénulásból maradt vissza a bicegése. – *Folytasd már!* – bögött felbátorodva. – *Ne kérsd magad, hanem hallasd azt az okos hangod!*

Krapek szemérmesen elpirult, és széke támlájának támaszkodva tovább hintázott.

– *Folytasd, ne akarj kitérni!* – sürgette Stázi.

– *Ááá, dehogy... csak a példa nélkül nem megy.*

– *Mit bánom én, csak mondd! Úgyis te vagy itt a legokosabb.*

Krapek arca lángba borult:

– *Nem vagyok okos* – nyögte.

– *Tudod te azt jól, hagyd a mellébeszélést! Nekünk itt ne szerénykedj!*

Gyerek is fenyegetően tett egy santa lépést:

– *Folytasd, mert beléd rúgok!*

A fiatalember sóhajtó levegőt vett.

– *Szóval, képzeljük el, hogy jól csinálni valamit olyan, mint az éles töltény, a haszontalanság pedig, mint a vaktöltény. Fegyverünk is van, amiből élesen vagy vakon lőhetünk. Mi egyéb is lehetne ez a fegyver, mint a jónak és a rossznak a bizonyítása?*

Bólintottak.

– *Ezt a fegyvert most megtöltöm csupa jó dologgal, és valamelyikőtök kezébe adom. Lehet, hogy akit kiszemelek, kételkedve kérdezi: „miért vaktöltényt tettél bele?” „Nem vak az, hanem éles”, felelem én. De a valamelyikőtök mégis rám ripakodik, hogy mit képzelsz róla. Ő ne tudná megkülönböztetni a kétféle lőszert? Arra én azt válaszolom: ha ez az utolsó szavad, vállald a bizonyítását. A fegyvert kezédbe adtam, nézz a csövébe. Elsütöd, ha annyira biztos vagy a dolgodban. Elvégre, ha őszinte a meggyőződésünk, annak életünk a fedezete.*

A hallgatóságot torkon ragadta valami.

– *A szállóige szerint* – toldotta meg Krapek –, *akiben megbízunk, azért tűzbe is tesszük a kezünket. Csak magunkért ne tennénk?*

Szinte hallatszott a csendben, hogy a gondolatok porcikái ropognak, és falatonként nyelik. Már nem emlékszem, ki törte meg a okoskodás jegét, csak arra, hogy megszólalt. Úgy tett, mint a halat evő, aki nyelve hegyével tol ki egy szálkát.

– *De mi történik akkor* – sandított Krapekra –, *ha az illető rád fogja a fegyvert? Te magad adtad ki saját kezedből a bizonyítást.*

– *Hogyan tehetné!* – szisszent föl Krapek. – *Azzal csak bizonyítja, hogy nem mer szembenézni az igazával.*

– *„Nem mer, nem mer!”* – kapott fejéhez Stázi, és fölemelte a hangját. Neki volt legmagasabb az óráére. – *Míntha a játékszabály lenne a legfontosabb! Ha őszinte, bolond lesz a fegyvert magára fogni! Tudja, hogy nem tévedhetetlen! Inkább neked szegezi, és rád kiált: „Engem akarsz megalázni? Csak te tudod, mi a jó? Ne hátrálj, mitől félsz, kiskomám!”* – *Bebizonyítja, hogy ilyen együgyűtől, amilyen vagy, semmi jó nem származhat. Még hogy „éles töltény”...? Máris húzza a ravaszt. Ahhoz mit szólsz, tökfej?!*

Stázi feje paprikavörös, a hangja dühtől csukladozott. Ha hangosan is, de szívdobogva hebegte:

– *Te áruló! A magad fajta „szentek” játsszák át gyilkosoknak az ártatlanságot. Kezükbe adják a bizonyítást.*

Káromkodást morzsolt el fogai között. Egyetlen szavát sem értettem, de most is hallok. A lelkes fiatalemberhez lépett, megmarkolta. Azt hittem ki fogja rázni az irhájából:

– *Te okos! Azt várod, hogy a Rossz öngyilkos legyen, amikor mindenki jó?*

A nézők nem hitték, hogy ez a darab vége, csendben várakozva ültek. Csak akkor kezdett szállingózni a taps, amikor az amatőr színjátsszók meghajoltak, és meghajoltatták azt a tanárembert is, aki írta nekik az iskola-drámát. Misztérium-játék vagy micsoda az „elfogyhatatlan kartávolságról”. Rövid volt, de fárasztó, mert minden gondolat mögött még egy, aztán megint még egy, majd bármerre nézett az ember, ott sompolygott a jó és a rossz hátsó gondolata, hogy a fő eseményről elterelje a figyelmet. De az így is megtörtént. Talán egyetlen méltatható tulajdonsága van az ilyen daraboknak: este, amikor a fáradt szemhéj úgy hull le, mint a súlyos színházi függöny, akkor az egyetlen néző beülhet maga is a színpadra, ahol csak neki és az ő kedvéért, ameddig csak nézni képes, újra lejátszák a darabot.

1968–2017

✱

EMLÉKEZÉS EGY ÉJSZAKÁRA

1990-ben jelent meg Balaskó Jenő „Ilyen éjszakát hagytatok” című verseskötete. Költői vádirat a leváltott szocializmus ellen. A szerzőt 1957 óta ismertem és kortársként érdekeltnek tartottam magam, hogy hozzászóljak a könyvhöz. Nem bírálni, hanem kiegészíteni akartam. Azt véltem tudatni vele, hogy az ’éjszaka’ (számunkra) mélyebb, mintsem azt a politikai-ideológiai gondolkodás felfogná.

Akkoriban a magyar papíripár újságjának voltam munkatársa. Ott kerültem közel a „liberalizáció”, „dereguláció”, „privatizáció” – a gazdasági „kolonializáció” – háromarcú istenségének megismeréséhez. Ez a szentháromság csak három alakja a MODERNIZÁCIÓ „neoliberális” fétisének, melynek nyomában járt kevesek szerencséje és többek szerencsétlensége: munkanélküliség, hajléktalanság, életpályák szemébe zúzása. A „nemzeti felszabadulás” és a „nemzeti katasztrófa” ugyanazt a cipőpárt használta. – Be kell vallani, a természet evolúciója pontosan ilyen, ahol nincs protekció, csak az esélyek birkózása. Mindegyik a saját győzelmére tör mint „természethűségre”.

A Balaskó Jenő diagnózisának kiegészítésére szánt vers címe: „Programtalan mihez se fűlik”, a civilizációs rendszerváltásra való magyar felkészületlenségre utal, aminek természetére nem is lehet felkészülni, mert mint a tömegvonzás, a természeti erő tör utat magának. Végül csak a Hamvas Béla-i sóhaj őrzi meg változatlanságát: „Itt csupán rendszerek vannak és nem élet”.

A lent következő versrészlet címe az élettelenséggel polemizál. „Krisztus koporsójaként” őrizgette a magyar társadalom saját fejlődésének ésszerű reményeit, melyekhez a megint kierőszakolt tulajdonviszonyoknak semmi közük sem lett. A „privatizálás éjszakája” annak az indiánnak a helyzetéhez hasonlítható, amelyiknek elvették a lovát.

PROGRAMTALAN MIHEZ SE FÜLIK
(részlet)

IV.

Milyen éjszaka is maradt
milyen éjszaka is maradt.

Mert a tartomány maradt.
A hadak-vert kifosztott encsembencsem.

Amerikába küzdi föl magát
aki már végképp verhetetlen.

Milyen éjszaka is maradt
milyen éjszaka is maradt
hogy itt őrizték Krisztus Koporsóját.
– *Sohasem hitték valaha is ingyen*
valaha is ingyen Krisztus Koporsóját
hogy őrzették vala de ennyiért?! –
Éppen 1 Krisztusba került.
Az örök kezén tűnt el a tetem.
Kiszagolta egy koporsókereskedő
nem kérte ingyen a hánytató munkát
hisz ilyen sziklasírt rendelnek mostanában
megfizetik.

S ki tudná melyik a Krisztusé?
Gyanútlan fizet a hozzátartozó
az örök megpucolnak addig
vagy elvegyülnek a gyászolók között.

Ki hinné, hogy lopnak a cinteremben
méghozzá szemből részvevő szemmel?

V.

Meghiszem azt, hogy ittiség ha így van
a szeretet csak bevezetés az öngyilkoláshoz ⁴
életuntaknak ajánlott kísérlet.

A szeretet úgy látszik pálma
nem gyökeredzik a Városligetben
hajadonfótt nem – legalábbis.

Szerethetünk „nem vesszük el a pálmát”
mert a mi szeretetünk győzni tud csak
és nem ereszt gyökeret.
Mert mi az a gyökér?

Az amit ununk? Az ilyen olyan
és mégolyanabb gyökér?
Athéna pajzsán Medúza a megkövesztő?
Vagy valami más?

Nékem: a színről színre látás.
Erősebbet nem tudok a szemnél
a gyökér: a szem megfolyása.

Víz-ujjakat von a Föld magához
ne hagyj el engem – kéri – szeress
„ne hagyj prédául nyúlálóknak
járj át egészen életem!”
Az ágy körül meg szerelem tökmaghéja
– ujjbegy és köröm a fullasztó szemét –
kiköpődnek a fölös adományok.

⁴ Balaskó egyik versének fő mondata: „A szeretet a legnagyobb öngyilkossági kísérlet”.

A búza földbe lát magzat a szeme fénye.
 Messze ringadalom az elefántfáké.
 Cserje fürkészik tarról tarra száll.
 Nővérbe hág a nyírfa-kukucska.
 – Egyetlen szűzre milliárdok! Csak te szürod
 szemét mindenkinek
 tövis bogáncs.

Szeresd őt kérlek marha-tekintet
 'sz istállóban leend az anyaság
 kisdéd szüllik – vagy „*mi az a szentszar?*”⁵
 Vagy aranypácban forog egy érem.
 – *Programtalan mihez se fűlik*
mert hardverig lerágott egészen.
 1990.

⁵ Egy jámbor szitokszó.

EMLÉKEZÉS A TŐKE EREDETI FELHALMOZÁSÁNAK ORTODOX NÉZETÉRE ÉS HUNTINGTONRA

„(...) Ez az eredeti felhalmozás körülbelül ugyanazt a szerepet játssza a politikai gazdaságtanban, mint a bűnbeesés a teológiában. Ádám beleharapott az almába, és ezzel rászakadt az emberi nemre a bűn. Eredetét úgy magyarázzák, hogy az elmúlt idők anekdotájaként mesélik el. Egyszer, réges-régen élt az egyik oldalon egy szorgalmas, értelmes és mindenekelőtt takarékos elit, a másik oldalon meg lusta, mindenüket, sőt annál is többet elherdáló korhelyek. Igaz, hogy a teológiai bűnbeesés legendája azt meséli el nekünk, hogyan ítéltetett az ember arra, hogy orcája verítékével egye kenyérét; a közgazdasági bűnbeesés históriája viszont azt leplezi le, hogyan lehetnek olyan emberek, akiknek erre semmi szükségük nincs.

De egyre megy. Így történt, hogy az előbbiek gazdagságot halmoztak fel, az utóbbiaknak pedig végül nem maradt más eladnivalójuk, mint a saját bőrük. Es ettől a bűnbeeséstől kelteződik a nagy tömeg szegénysége, amelynek még mindig, minden munkája ellenére, nincs más eladnivalója, mint saját maga, és a kevesek gazdagsága, amely folyton növekszik, holott már régen nem dolgoznak. (...)”

(K. Marx, A tőke I./24., 1967, Kossuth, ford.: Zimányi Vera)

Fölösleges a „tudományos” szépítgetés, a végeredmény az „eredeti felhalmozás” ortodox brutalitása.

A magyar reformerek 1968 óta nem erre számítottak, hanem a „szocialista piacgazdaság” fokozatos közelítésére a kapitalistához. Tudományos naivitással olyan önálló entitásként fogták föl a gazdaságokat, amelyek csak fejlettségi fokban különböznek egymástól. Így nem szabadultak a két világrendszer különbségének a gazdasági versengésre redukálásától. Az „utolérési utópia” a létező szocializmus ideológiai túléltetője maradt azzal a tetszetősségével, hogy „humanizálta” a bigott diktatúrát és a rendszer „emberibbé tevésén” fáradozott. Ennek sokat ígérő rekvizituma lett, 1970-től, az Országos Vezetőképző Központ és folyóirata, a *Vezetéstudomány*, amelyik a „fejlett világ” munkakultúrájának civilizációs vívmányait tette a megismerés és vezetőképzés tárgyává, kiemelve a „humán erőforrás” gazdasági jelentőségét. Vállalati kísérleti csapatokat és osztályokat hoztak létre, melyeknek zászlóshajója a Taurus Gumiipari Vállalat lett, ahol minden jóakaratot megejtően folyt az „ideális viszonyok” kísérleti

megközelítése. Ez kiterjedt a vállalatvezetés innovatív gondolkodásától a racionális munkaszervezésen át a dolgozói *humán erőforrás* aggodalmas gondozásáig. A szocialista „kísérletbe” a nyugati szakértők segéderőinek kisebb hadát vonták be, amely otthonos jártasságra tett szert a magyar viszonyokban. A privatizáció kikerülhetetlensége csak akkor realizálódott, amikor az ígéretesnek számító fejlesztések „sínre kerültek” és a társadalmi légkört a felszabadultság érzete járta át. Ekkor a diktatúra korábbi merevségét a magyar állami tulajdonviszony elidegenítésének feltétel nélkülsége váltotta fel. A „fözlárkózás” kísérleti lombikjára a monetarizmus kalapácsa sújtott. Az „erősebb világrendszer” kimutatta utolérhetetlenségének személytelen hatalmát.

A „kapitulált bennszülöttként” kezelt „magyar indián” alól elárverezték a lovat, aki azóta is földön fut egy másik ló után.

Nyugodtan tarthatjuk a Kelet európai privatizációt – benne a magyart is – a Huntington-jósolta civilizációs összecsapások prototípusának, ahol a „strukturális erőfölény” elejét vette a fölös vérontásnak.

Az „élenjáró” Taurus gumigyár története 1882-ig nyúlik vissza, a Schottola Ernő által alapított gumiüzemig. A pesti, Kerepesi úti, központi gyárat 2017-ben lebontották, de több vidéki részlege, megújulva, túlélte a tulajdonosváltást francia és német kézben. A francia Michelin cég megtartotta a Taurus márkanevet is. A magyar szellemi örökség integrálódott a vevők rendszerébe, de magyar tulajdonban semmi sem maradt.

EMLÉKEZÉS A RUBICON FOLYÓIRAT 2025/3. SZÁMÁRA

Bárkit idézhetnék szemelvényként a Rubicon 2025 márciusi, tematikus számának 11 szerzőjéből, aki a privatizációt járja körül. Mindannyian a tényeket beszélgetik, és kartávolságot tartanak a „rendszer váltás” rendszerével szembeni hangulatkeltéstől. Csath Magdolnát az egyetemen oktató pedagógus szemléletessége okán választottam ki, bőven adatolt írásának töredéknyi szemelvényével. Feszültséggel teli írás, mely kényes egyensúlyt tart a szenvedély és szenvtelenség között.

(Rég volt, hogy először találkoztam felvilágosító tevékenységével. Már 1993(?) -ban ő és Gidai Erzsébet szervezett egy konferenciát a Magyarok Világszövetségében, ahol az ország viszonyait Buda 1686-os visszafoglalása utáni helyzethez hasonlították, amikor is a magyar javakkal hadizsákmányként bántak. A császári kincstár bekebelezte a bányákat, erdőket, elhagyott földeket, és nem a hazaiaknak, hanem idegen betelepülőknek osztogatta a birtokokat.)

Mostani írásának címével a Himnuszából választott parafrázálni való verssort:

„Csath Magdolna:
GYÁR ÁLLOTT, MOST KÖHALOM.
Hogyan tűnt el a magyar ipar?”

A történetiséget bontogatva, a 19-20. századi magyar ipar fejlődéséről írja:

„Sokszínű gazdaság jött létre, jelentős fejlődésnek indult az ipar és – ami a legfontosabb – a fejlesztések a hazai tudásra, kreativitásra, kiváló tudósok, mérnökök munkáira, szabadalmaira épültek. Ezek a cégek – mai kifejezéssel élve – teljes értékláncot (saját kiem.) hoztak létre, a kutatás-fejlesztéstől a termelésen át az értékesítésig, ami jelentős piaci előnyt teremtett számunkra. Figyelemre méltó volt a cégeken belüli szakmai képzés, utánpótlás nevelés.”

Időzzünk kicsit a „teljes értéklánc” kifejezés fölött. Samuel P. Huntington könyve, *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása* a civilizációk sajátosságát széleskörű érték- és azonosság-központúságuknál ragadja meg. Megengedhető az az értelmezés, hogy a civilizációk egységének gyakorlati szavatolója az anyagi és szellemi értéklánc teljessége.

A legújabb kori társadalomfilozófiai hagyomány a *kultúra* és *civilizáció* kategóriáit a társadalmi építmény egymáshoz rendelt záróköveivé tette, olyanokká, amelyek különböző, de egymást átható viszonyokat közvetítenek.

Saját, ontologizáló felfogásom szerint, a *kultúra* embernek emberhez való viszonyát fejezi ki, a *civilizáció* pedig a társadalom és természet viszonyát, amely két pólus között a folytonos anyagcsere tárgyiasult kölcsönhatása zajlik. Az ember a civilizációjával lépett be a természeti objektumok közé, ezzel is szélesítve a szükséges természettudományos horizontot. Talán nem alaptalan az a föltevés, hogy a „civilizációk összecsapása” mögött – közvetett módon – a *globális civilizáció természethez való viszonyulásának irritáló feszültsége áll*. Logikai szemszögből közelítve: a *részeket* összecsapásra ingerlő forrás maga az *egész* állapota. Az embertől a természetig vezető teljes értéklánc gyengébb szemei az alkalmazkodás feszültség-terében pattannak el.

Mostmár csak azt a kérdést tehetjük föl, miért éppen a magyar civilizáció mutatta ki, mennyire gyenge láncszem a társadalomtól természetig vezető értékláncban.

Itt felsorolhatatlan a több tucat – civilizációs érték rangján jegyzet, hazai márkanevet éltető – magyar cég, amely alignyi, vagy semennyi nyomot hagyva süllyedt el.

Szimbólum-értékű sorsa kedvéért csak a Magyar Optikai Műveket hozom szóba.

Csath Magdolnát idézem:

„(...) Makovecz Imre, látva a MOM cég ledózerolását, így fakadt ki:

>>Ma már a MOM sincs sehol. Lebontották. A magyarországi építészet enyhén utóromantikus, de CIRPAK szellemében fogant alkotásai eltűntek a századforduló iskolatípusát megtestesítő szomszéd épületegyüttes házaival együtt. Kivágták az öreg gesztenye- és akácfákat is az utolsó szálig. Eltűnt Magyarország egyik világhírű gyára, eltűntek a munkások, elenyészett a gyár hosszú története, eltűnik a múlt, s vele együtt a jövő is, a Magyar Optikai Művek jövője is.<<

A 120 éves nagy hírű vállalat 1997-98-ban jogutód nélkül szűnt meg. Valamikori emlékét csak egy emléktábla őrzi a MOM Parkban. (...)”

Az csak keveseknek juthat eszébe, hogy a MOM embriója Eötvös Lóránd torziós ingájának manufakturális gyártása volt. Süss Nándor

kolozsvári mechanikus irányította a Dunához közeli barakkokban folyó munkát.

Szinte „sorsszerű”, hogy Eötvös a cári hatóságok engedélyével végzett Oroszországban, a Kaukázusban, ingája működését ellenőrző földtani méréseket. Mára pedig a MOM egyetlen emblematis émléke a MOM-kultúrház, amit a háborús jóvátételre termelés idején Konsztantyin Szmirnov, a szovjet igazgató építtetett, beleadva a személyes támogatását is. A kulturális központot 1951 november 7-én avatták föl.

Szmirnov népszerűségének és magyar-barátságának emléke a gyárban soha nem halványult el. Ha különböző okból is, a MOM emlékeként érdemes megjegyezni legalább Eötvös Lóránd, és Konsztantyin Szmirnov nevét.

EMLÉKEZÉS SAJÁT TALÁLGATÁSAIMRA

A TÖRTÉNELEM

A történelem fejedre eshet, mint egy téglá,
a történelem balesetveszélyes.

Hiúság, mondom, hiúság perelni azért,
hogy mi történt velünk és történhetett.
Aki személyesen gaz volt, arról tudjuk,
hogy gaz volt személyesen.
A többi csak tette a dolgát,
vagy kibújt alóla, mert a törvény
az ember igája, és a szabadság törvénytelen.

Csak ketten térnek le a törvény útjáról:
az Állat és az Ember.
Ők ketten másnak ismerik egymást,
de a törvény előtt egyenlők mindketten:
csakis a „jogréseken” bújhatnak ki.

Vizet ugyanígy marasztal a fagy.
A jég: kristály. Mégis – még a jég is – párolog.

A törvény lehet rossz,
mint kásás a jég;
a törvény lehet részrehajló,
mint a mágneses mező.
Ha a törvény alól kibújsz,
még nem tudod, hova bújsz

– s az a történelem.
1991.

EMLÉKEZÉS AZ IGAZSÁG TRÓNFOSZTÁSÁRA

1991.: Ez az év az „igazságtól” volt hangos és aki csak tehette, „kommunistázott” a másakra mutató. A „lex Zétényi”-t, az „igazságtételi törvény” javaslatát elfogadta a parlament, de a Jurta Színházban oly megnyerőn szereplő Sólyom László-vezette alkotmánybíróság visszavetette. A törvény célja az lett volna, hogy akire rábizonyítható politikailag pártfogolt köztörvényes, emberiség- vagy emberiesség elleni bűntett, az feleljen érte, és szoruljon vissza az ideológiai zavarosban halászás meg a politikai zsarolás. — A törvényjavaslat elvetése félt a kedélyek felkorbácsolásától, és azt az alkotmánybírósági meggyőződést szolgálta, hogy a jogbiztonság előbbre való, mint a bizonytalan **igazság**, amit Pilátus is minden időkre bizonyított.

PROFÁN

Csak aludnék
mint aki futtában
a szívét ejtette ki.

A költők érzésbankárok
és én tönkrement bankár vagyok.

Aki önbírálata siralomházában
évtizedeket élt
az mind közelébb engedte magához
az Ítélet Napját
és a végrehajtó erőt.

Nem vagyok egyetlen
aki átesett halálán
mert jól tudta nem a költészet győz.
De legtöbbet a nyertes veszíthet
mert semmi oka a harcra
övé már csak a gyáva kegyelemdöfés.

Rettentő nyűge a holtnak
 hogy újra lelkesednie kell
 és másra tápázkodni mint amiért megholt.
 S dalolni hogy „meghalt a cselszövő”
 aki rémületre öntestében bujkál
 és úgy lopózik át léte minden percén
 mintha vasúti átjáró lenne
 ahol az örökké rossz fénysorompó
 örökké pirosat mutat

amikor sem e pillanatban
 de örökké sem jön a vonat.

A cselt csupa csavarásból szövik
 és *hiábák* pestise a cselszövő nyakán.
 Orvos legyen ki megállítja
 a soha-megérkezés vonatát!

Ám az igazságon most és mindörökké
 csak röhögni illik
 mint a világ kitárt sliccén.
 1991.

EMLÉKEZÉS AZ UTOLSÓ STÁDIUMRA

Magyarország eljelentéktelenítésének harmadik lépcsője lett a „rendszerváltás”:

- *Trianon az ország csonkolását nemzetközileg szentesítette.*
- *A szovjet megszállási rendszer az állami tulajdon dogmáját erőltette a magyar tulajdonviszonyokra.*
- *A rendszerváltás „megszálló hatalma” nem az igazságot állította helyre, hanem a közhatalmi rablással koncentrált állami javakra tette a kezét.*

Bogár László közgondolkodóból valamikor kibuggyant az a radikális vélemény, hogy „magyar társadalom nem létezik”.

Mezey Katalin viszont költői beleérzéssel „reprodukálta” a magyar viszonyok metaforáját.

Mezey Katalin:

1996

Egy nagy kártyaadósság,
 olyan ez a kis ország.
 A kártyára feltette
 valaki, s elvesztette.
 Ki tudja hányadik játszma
 hányadik éjszaka járta,
 mikor utolsó tétként
 előkerült a térkép.
 Előbb mind két lábát,
 s mindkét karját levágták.
 Végül a maradékot:
 nőt, férfit, ivadékot,
 végül azt is feltette,
 ha vesz, hát elvesztette.
 Cinkos kézben a kártya,
 zsírosan, cinkelten járta,
 mégis ott akar ülni,
 a zöld posztóra dűlni,
 ahol a világ sorsa
 van a lapokba írva,
 dohány s pezsgő szagában,

bent a kártyaszobában,
a hatalom szagában,
a legbelső szobában.
Mikorra üres zsebbel
rávirradott a reggel,
Judáspénzt, hogyha adtak,
és a vállára csaptak,
hajlongva kiállította
a váltót mindannyiunkra.
Hát megfogyva, szegényen
a batyuk tetejében
ülünk, s várjuk a végét,
a dobok perdülését:
végre elvégeztessék,
hírünket eltemessék,
s requiemmel tudassák
a születésünk napját.

EMLÉKEZÉS A SZIÁMI IKREKRE

1998.: Ez évben váltja a hatalomban az Egyiket a Másik. Az Egyik kormányzása idején „jól haladó alkotmányozást” az Egyik felső vezetése akasztja meg néhány ellenszavazatával... De hogy csak a „**két**-ség” választását kínálja a korszak, az a meggyőződés nyomasztón elhatalmasodott.

KESKENY ÚT

Még a pengeélen.
Hozzá tartozol
– a sebész vágni akar.

De miért saját magát?
Hogy kétfelé essen?
Maradjon itt és jusson oda is?

Ilyenkor mondják: „micsoda éles elme”.

Csak hogy nem ő gondolkodik
hanem az *él* általa.
Néki elég ha kés ötlik eszébe
máris a tíz ujjába vág.
Ha mindezt megússza
oly tanulság lehet
hogy ő fogja tanítani:
– ha szűk lakásban kór az emberösszenövés –
hogyan szabaduljon egyik a másiktól
mikor egyszerre indulnak
konyhába és toalettbe is.

De most
melyik feled a bolond és a nem az?
Hogyan választja szét a belgyógyász?
Vagy elég akár e papírlap is?
Egyik fele üres másikon az írás.

Ki dönti el
melyik használhatóbb.
? Talán a kés !

Mégy tovább a pengeélen
(azért vannak szárnyaid).
1998.

✱

EMLÉKEZÉS A HAJLÉKTALANRA VERS-SZOBORRAL

Ács József:

EMBEREK

Húgyszagú mackóban hortyognak szakállasan, előredőlve,
 korhadó fatörzsek,
 belökve kukák mögé, aztán a föld alá.
 Vonalzók mentén tervezett betonsokszögek
 hótól védett zugaiban
 orrukat törölő krumpliszsákok,
 maguk alá rongyolt újságpapíron,
 zörgő betűsivatagon
 ülnek mozdulatlanul,
 a mindenség törvénytudói,
 a növényi lét, az ásványi lét ismerői.
 Semmibe tolató mozdonyok
 egy lejtős szárnyvonalon:
 még egy utolsó kanyar és
 vizüket veszelve végleg megállnak valahol.
 Katonasapkában malmoznak rendjefosztottan,
 szökött bakák, emigráltak a köröttük dúló háborúból.
 Letört, folyóba hullott, partra vetett,
 műtrágyabortól szivacsos arcú uszadékfák.
 Kallódó szögek
 egy el nem készült ácsmunkából.
 Egy koporsóból.
 Birtok nélküli nomádok, isten kegyeltjei:
 halálra fagnak egy csillagos éjszakán.
 1998.

EMLÉKEZÉS A HATALMAS SEMMIRE

A SEMMI HATALMA

Előhang:

„...a jelentések működése/rendszere úgy
értelmezhető, mint a lelkiismeret tere.”

(Zsilka János)

Mikor csakis a Semmire gondolok
„mindig, meg-megállva”⁶
mert nem jut eszembe az élet
— hiába feszeget kibúvókat a meddő próbálkozás
vagy a paródiája —
megszáll egy hang:

„Zéró nem egyik lecsúszott számjegy
mert Zérót számnevek nem foglalkoztatják
Zéró nem juthat egyről kettőre.

Számoszlopnak talpalávaló a Kozmosz
a végtelenben megvetett láb oda húz
kisemmizett maga a Mindenség.”

Legyen tehát béke és bizonylat
ruhapénz és tartós úti-elszámolás
szabadság-, egyenlőség-, testvériséggel.

Titkosírás legyen az összes szalmaszál
és rászorultság neve legyen a Nulla:
a kamatmentes kozmikus hitel.

Utóhang:

Ha rend van a világon, minden egyszerű vagy lehetetlen.
Csoda csak az, ha minden egyszerű és Semmi se lehetetlen.

1999.

⁶ Idézett sor József Attila *Mama* c. költeményéből.

EMLÉKEZÉS EGY SZABADSÁGHARC KEZDETÉRE

2006.: A szabadságnak nincs kapuja, amit tágra lehetne nyitni – ennek is szigorú tanító mestere ez az év. A szabadság a felajánlott kockázat áldozatával arányos. A „teremtmény” szabadsága csupán hatalom a külső vagy belső körülmények, avagy mindkettő fölött. S ki ne akarna akár csak önmaga nyomása alól is szabadulni? Létezik-e szabadság valaminek az elfojtása nélkül? Létezhet-e szabadság a létfeltételek rangsora nélkül?

SZABADSÁG

A szifon
vízzel záró ajtó:

kinyitni nem lehet
megúszni szabad.

Amit látsz
abban a pillanatban
szemedtől lett műalkotás.

Egyetlen nap sem telik belé
hogy végignézd az emberiség
földi életművét.

A többi nem itt van.
A szabadság
másvilági képtár.

Kinézel
hogy *belásd* magadnak
a következőt.
2006. 11. 11.

EMLÉKEZÉS EGY APOKRIF NÉPI HANGRA

Szeredás Áron ⁷

Még is

Volt is, van is, lesz is.

Még ha az otthonunk százszor porig ég is,
-- Ne higgye az ártó, hogy ez már elég is!

Ránk szakadhat az a magasságos ég is,
-- Megint, mindig, mindent újrakezdünk mégis.

Veszve a templomunk és az iskolánk is?
-- Akkor majd egyetem lesz, és katedrális!

Amely nagyhatalom hazánk leigázza,
-- Ezzel, akaratlan, saját sírját ássa.

Ádáz ellenségek, hétfelé ha vágnak,
-- Csak életet adnak megannyi új ágnak.

+ + +

Mit nem tettek tönkre a bombák és tankok,
-- Azt most kamatostul elvégzik a bankok.

-- Bemocskolva vizet, levegőt és földet,
Megvesznek alólunk síkot, hegyet, völgyet.

⁷ Dr. Dudich Endre, jeles geológus, az UNESCO volt vezető tudományos munkatársa, eme álnév alatt terjesztette harci rigmusát.

Ki az önbecsülést szívünkéből kiirtja,
Bűnösebb, mint az, ki imáinkat tiltja.

+ + +

Jöhet hazudozás, csőd és végszükség is,
Mindezt túléljük majd, s fennmaradunk mégis.

A jövőnk nem múlhat maffián, se trösztön;
– Ez nem hősiesség, csupán életösztön.

Minden problémánkra találunk megoldást;
Akkor, de csak akkor, kapunk istenáldást.

2007 augusztus 20

✱

EMLÉKEZÉS A JÓZAN ÉSZ HALÁLÁRA

VISSZAESŐ

A józan ész halálára

Nézem magam mint a hangyát
aki fölmászik íróasztalom tetejére
hol ujjamhoz vonzom rá a mutatóra
majd konyhába futva kredencre koppintom
és röhögök

hisz' nem ide másztam ahová sirültem.
Azt sem tudom hol kezdjem megint
mert nincs eleje bárhova jutottam.

2008. 11. 15.

EMLÉKEZÉS EGY ELCSUKLÓ HANGRA

Ki emlékszik a hajléktalanok tüntetésére a 90-es évek vége felé, a Déli Pályaudvar elülső homlokzatánál, ahol a Krisztina körút és Alkotás utca egymásba fut egy nagy háromszöget képezve. Ez a térség vonagló matracok nyüzsgésével telt meg, mert a hajléktalant már az állomási várótermekbe sem engedték be. 1,5 millió munkahely szűnt meg és megannyi munkásszállás a „sokkterápia” gyakorlataként, hadd szokja meg a munkás, a mérnök, a tanár és bárki, hogy a munkahely senkinek sem jár, hanem lehetőség. A „létbiztonság” csak valamilyen kommunista luxus.

Egyik fagyos télen tűnt el Bíró Ferenc, költő barátunk is, aki a Metróban húzta meg magát. Többször összeverték ápolatlan külsője miatt. Legjobban akkor, amikor bozontos szakállas jelenségét koszos zsidó rabbinak akarták látni.

Az ezredforduló után a Rákoskeresztúri Új Köztemetőben kopjafát állítottak a hirtelen fagy áldozatainak, sőt új parcella is nyílt a hatóság által elhantoltak számára. A kereszteken kevés adat szerepelt. Sokukon csak annyi, hogy férfi vagy nő az elhunyt.

Ahogy mondani szokás: "Nehéz józan ésszel elviselni":

Benke László:

VIRÁG A RONCSTÁRSADALOMRA
(részletek)

Roncstársadalom temetőjében járok,
hoztam magunknak egy-két szál virágot.
E síron virág most nem terem, csak gaz,
roncstársadalom rohadozik, látom,
porló emlékeim roncsvirágok alatt.
Én vagyok az ott, és itt is én vagyok,
onnan kellene előkaparni magamat,
az álmodozó kamaszt, az örök gyereket.
Mennyi tervem, mennyi vágyam volt
e földön, fölgújhattam volna a kihült poklot,
de csak a hűtővízig jutottam el.

— — —

A roncsársadalom ott és akkor úgy keletkezett,
 hogy felszaggatták a gyárudvaron a síneket is.
 Ki tette ezt? A megtévesztő új tulajdonos, aki a jelben
 háborút üzent, s cinkos szolgálóival
 hatalmunkon megosztzott; úgy már törvényesen
 rabolhatott, amikor éppen rabolni akart.
 Nemcsak a rossz, a jó is szétverettetett.
 Hiába akartuk, hogy életünk a mi kezünktől
 virágozzék fel, a nép csak arra való, hogy terelgessék
 és megölessék, ha a régi és az új urak útjában áll.
 A roncsok alatt sírjaink virágoztak fel. A jövődönk.
 — — — kezében virággal,
 térden áll egy kis kamasz. Büntelen
 bűnhődik értünk és miattunk eleve,
 a tisztaság jövődő gyermeke.
 — — —
 Elmúlt hetvenéves, bűnhődünk vele e hazában
 sokmilliónyan, s megértjük, ugye, a győzteseket.
(2010 körül)

EMLÉKEZÉS A GICCSMAGYARRA

2011.: Magyarország először látja el az Európai Unió Tanácsának soros elnöki feladatait.

Kedvezőtlen előjel, hogy hazánk bemutatásául a brüsszeli parlament előcsarnokába kerül egy 200 négyzetméteres padlószőnyeg is. Ebbe szöve jelennek meg az ország politikai és kulturális múltjának legbecsesebb ereklyéi: a történelmi Magyarország térképe, ikonikus, tankönyvekbe illő tárgyak, királyi, fejedelmi portrék. Megtaposásuk egy civilizáció megtaposása. — Mi fog ebből következni?

MAGYAR VERSHELYZET

Te is csak hordalék vagy
nem az AranySzabály
aki ellépdél
a hordalék szőnyegén.

Szokjál végre hozzá
a megsemmisüléshez
ami
a nem-tenyérrel
hanem
a talppal-érintést jelenti.

A rosszféleség szaga
úgy terjeng köröttem
hogy még felező idejét sem tudom
keletkezve épp.

2011.

MAGYAR RULETT

EMLÉKEZÉS ADY ENDRÉRE

AZ UTOLSÓ HAJÓK

Szabad, hű tenger volt a lelkem,
 Nem érdemeltem,
 Hogy most legyen fáradt, hullámtalan, holt,
 Mert igazam volt, igazam volt.
 Szabad volt minden lobogónak
 S a mentő csónak
 Tengeremen mindig meglelte partját.
 Gaz fátumok másként akarják.
 De két hajó szeli még küzdve,
 Lesve és űzve
 Egymást tépett lobogókkal: a fáradt
 Félelem s a hetyke Utálat.
 De mit utáljak, mitől félsz,
 És miért éljek?
 Elsülyesztem még ezt a két hajómat,
 Lelkem adom a Titkolónak.
 A Titkoló, a Sors, az Isten,
 Ez a sok Nincsen
 Ne bántsanak: meghalt ez a hű tenger
 S ásít sós, hideg, unott szemmel.
 1918.

ÜDVÖZLET A GYŐZŐNEK

Ne tapossatok rajta nagyon,
Ne tiporjatok rajta nagyon,
Vér-vesztes, szegény, szép szívünkön,
Ki, íme, száguldani akar.

Baljóslatú, bús nép a magyar,
Forradalomban élt s ránk hozták
Gyógyítónak a Háborút, a Rémet
Sírjukban is megátkozott gazok.

Tompán zúgnak a kaszárnnyáink,
Óh, mennyi vérrel emlékezők,
Óh, szörnyű, gyászoló kripták,
Ravatal előttetek, ravatal.

Mi voltunk a földnek bolondja,
Elhasznált, szegény magyarok,
És most jöjjetek, győztesek:
Üdvözet a győzőnek.
1919.

EMLÉKEZÉS EGY BÚJÓCSKÁRA

KŐ ALÁ FUT

Kő alá fut a gyík és az élet, nem fogtuk meg ma sem.
 Előttünk az árnyék megint elárult.
 Ragyogjunk, társam, holnap, mint anyánk gondolatában,
 életünk is merész lesz talán bennünk sütkérezni.
 Vesz majd bátorságot, és lesz szerencsénk,
 mely magát sokszorozza. – Kik makacsul mindent
 meg tudunk magyarázni,
 nem győzhetünk mindig ily elégtelenül!
 Túltáplált agyunknak nem lesz nyugalma,
 kihízta koponyánkat,
 fel kell fognunk fehér lepedőkben.

Most benyúl a repedésbe az iszonyú gyanú,
 szája szélén ujját eszelős vezeti:
„Jöjjön elő, ami nem mer!”
 — kedves tárgyakat kaszabol.

*„Ikertestvérem, hogy megmutatták,
 nem szökhetsz el az én arcomban,
 nem foszthat meg tőle.
 Nincs több arca koponyámnak,
 még egyszer nem nevezik.*

*Elöttem már kész volt az emlék,
 összegyűltem posztumusz érzetekből,
 magamba szerettem, mert több lehetnék;
 így lett az élet oly felejthetetlen!”*
 1968.

EMLÉKEZÉS A TÖRTÉNELEM SZELLEMÉRE

Az iménti vers keletkezése idején hunyt el Bizám Lenke, az esztétikum egyik filozófusa, költő, az MTA levelező tagja, akinek Lukács György-szemináriumait is látogattam. Az ő egyik költői műve váltotta ki belőlem ezt a síron túli monológot, melynek megszólítottja TE vagy.

ÉNISTENEM

*Szellemidézés a költő és filozófus
Bizám Lenke sírja fölött*

A történelem nem a te rajzod
 hogy kiigazítsd
 de mindenki megvalósíthatja véleményét
 amit majd meglát az-e a történelem.

Én mindig más istenre fogadtam
 mint az 'igazságtevők'
 mert a történelem maga az igazság:
 lehető legegyszerűbben oszlik meg az emberek között.

Nem az az igazság ez amit Mátyás király osztogatott
 hanem az az igazság: így gondolkodik Isten
 miközben fejében forgatja a világot
 és a bátrabbak vele számolnak el.

Nem tiltja akár hogy fellázadjak is
 az sem kizárt hogy igazat ad nékem.
 Részem lehet a halállá felejtés
 vagy a kellőknek járó vitamin-élet.

Lázálmaimban isten is akartam lenni
 és nevemre írtam a teológiát.
 Nem Ő büntetett nagyzolásomért.

Kezdetől tudta: az *lesz* ami *lehet*
 a *lehetetlent* nem Ő találta ki
 a lehetetlennél nincs is jelen.

Az én istenem *A Minden Lehetőség*
 Aki minden csak nem embertelen.
 1991.